

Eesti unistus

Järgmised viis tuhat aastat

Autorid

Priit Hõbemägi on üleriigilise päevalehe „Postimees“ peatoimetaja. Ta on tunnustatud arvamusauteur üleriigilises meedias ja teda tunnustati 2016. aastal Eesti Ajalehtede Liidu elutööpreemiaga.

Kersti Kaljulaid oli aastatel 2016–2021 Eesti Vabariigi president. Enne Eesti Euroopa Liidu Nõukogu eesistumist oli ta Euroopa Kontrollikoja liige, nõustas peaminister Mart Laari ning oli erinevatel kõrgetasemelistel ametikohtadel energeetika-, investeerimispanganduse ja telekommunikatsiooni valdkonnas. President Kaljulaid on häälekas inimõiguste, õigusriigi, sõnavabaduse ja demokraatia pooldaja.

Reinhard Krumm juhib Friedrich-Eberti Fondi Balti riikide regionaalbürood (Riia) alates 2021. aastast. 1991–1998 töötas ta ajakirjanikuna Ida-Euroopas, olles Riias Deutsche Presse-Agenturi (dpa) Balti korrespondent ja hiljem ajakirja Der Spiegel Moskva korrespondent. Töötades FES-s juhtis ta kontoreid Venemaa Föderatsioonis (Moskva), Euroopa Regionaalset Koostöö- ja Rahuametit (Viin) ning Kesk- ja Ida-Euroopa osakonda (Berliin).

Eesti unistus

Järgmised viis tuhat aastat

Sissejuhatus

Kas Eesti rahval on unistus? Millest nad unistavad enda jaoks ja oma riigi jaoks? Kas seda unistust on võimalik täita? Kas oma kodanike unistusi täidab riik, või peavad kodanikud ise oma unistuste poole püüdlema? Kas eakatel ja noortel on erinevad unistused? Kas on olemas ühtne Eesti unistus või on igal piirkonnal oma nägemus?

Need on põhilised küsimused, millele Friedrich-Ebert Fond (FES) soovis saada vastuseid eestlastelt, sarnaselt küsitlustega, mis viidi läbi Lätis ja Leedus. Vastuste leidmiseks tegi FES koostööd Eesti uuringufirmaga Turu-uuringute AS, Läti uuringufirmaga SKDS ja Leedu uuringufirmaga Baltijos Tyrimai. Kolme töötoa ja fookusgruppide toel oli võimalik koostada kolmele Balti riigile ühine küsimustik, pannes paika peamised küsimused ning lisades igale riigile oma konkreetseid küsimused.

Praegu on õige aeg selliste uuringute korraldamiseks. Eesti on olnud Euroopa Liidu ja NATO liige 20 aastat. Hoolimata Venemaa sõjalisest agressioonist Ukrainas tunnevad eestlased end kindlalt, teades, et nad on lahutamatu osa mõlemast organisatsioonist. Balti riigid ei taha enam, et neid nimetataks endisteks Nõukogude vabariikideks, ja neil on täielikult õigus. Enam kui kolmkümmend aastat pärast taasiseseisvumist (pärast esimest iseseisvusperioodi 1918–1940) on Eesti stabiilne, demokraatlik ja jõukas riik.

Mis saab edasi? Mille poole inimesed püüdlevad, mis on järgmiste aastakümnete juhtmotiiv? See unistus võib olla sarnane Ameerika unistusele, millele pandi alus vaid umbes sadakond aastat tagasi. Me näeme vaimusilmas head elu: vabadus, stabiilsus ja võimalus elus edasi jõuda — seda nii rahaliselt kui ka ühiskondlikus elus. See ideaal on endiselt väga populaarne kogu maailmas. Kui sisestate Google'isse sõnad „American“ ja „dream“, saate üle miljardi vastuse.

Kuid unistus seisneb ka mõistmises, et ameeriklased ei saanud oma riiki valmiskujul kätte, vaid on selle nimel tööd teinud. Uus riik, uued kodanikud, uued eesmärgid. Seda võib teatud määral öelda ka Eesti kohta. Inimesed töötasid aktiivselt iseseisvuse saavutamise nimel nii aastatel 1990/1991 kui ka 1918. aastal. Tegemist on riigi ja rahvaga, mis eristus täielikult Vene impeeriumist ning kindlasti eristus Nõukogude Liidust.

Nüüd on eestlaste endi ülesanne panna paika oma tulevikku suunav kompass. Unistamisest üksi ilmselt ei piisa, kuid unistamine on toeks. Tegemist on visiooniga, mis kirjeldadab oma rahvuslikku eripära ja leiab viise, kuidas ennast välismaal tutvustada. See oli ka Ameerika unistuse tekkimise aluseks. See unistus sai alguse 1930. aastate suure depressiooni sügavustest; eestlased saavad paika panna oma unistuse majanduslikult vähem rängal ajal — vaatamata ühisele piirile praegusel hetkel hirmuäratava naabri, Vene Föderatsiooniga.

Dr. Reinhard Krumm

FES Balti riikide regionaalbüroo direktor

Eesti unistus 2024

Meil oli unistus — taastada iseseisvus. Siis oli veel üks unistus — muuta see iseseisvus ja demokraatia jätkusuutlikuks. Jõudsime konsensuseni, et seda on võimalik teha liitudes EL-i ja NATO-ga. Need eesmärgid saavutati.

Üldiselt on eestlased nende otsustega päris hästi rahul. Eesti üks venemeelsemaid poliitikuid Jana Toom ütles kord: „Eestis ei ole kedagi, kes tahaks homme ärgata Vene Föderatsioonis.“ Tema jaoks hõlmas see kindlasti ka Eesti venekeelset vähemust.

Eestlaste osakaal, kes toetavad Eesti kuulumist Euroopa Liitu, on 20 aasta möödumisel suurem kui liitumise poolt esialgselt hääletanud inimeste arv. Eelkõige maelanikkond on õppinud väärtustama ELi põllumajanduspoliitika pakutavat toetust, isegi kui selle taset on mõnikord peetud diskrimineerivaks võrreldes sellega, mida saavad vanad liikmesriigid.

Eestlased tahtsid euroalaga liituda, et vältida valuutariski. Kuid tavaline inimene tänavalt tahtis eurot, et nad ei peaks enam iga kord Lätti või Soome minnes piiril raha vahetama.

Eestlased tahtsid Schengeni alaga liituda, sest see teeb reisimise lihtsamaks. Kuid tihtipeale ei saa keskmine inimene arugi, et ELi kodanikuks olemine tähendab lihtsamat reisimist kogu maailmas, sest ELi passil on tänu ELi ülemaailmsele staatusele väga palju eeliseid.

Eestlastel võib olla küllaltki hea ettekujutus, et vaba kaubavahetus meie partnerite ja naabritega ühtsel turul on kasulik. Kuid me mõtleme palju vähem kasulikele kaubanduslepingutele, mida naudime ülejäänud maailmaga, tänu meie liikmelisusele EL-s.

Olukord NATO-ga on veelgi keerulisem. Üks uuringus äratoodud küsimus tahtis teada, kuidas NATO liikmeks olemine aitab — või takistab — eestlaste võimet oma unistusi realiseerida. Kui te just ei ole ambitsioonikas noor ohvitser, siis muidugi ei sõltu teie võime realiseerida seda, mida te elus

---

saavutada tahate, kuidagi NATO-st. Samas mõistame, et euroopalik eluviis, nagu Ursula von der Leyeni komisjon üsna suurejooneliselt nimetab ELi kodanikuks olemist, sõltub suuresti NATOsse kuulumisest.

Eestlased mõistavad ka üha paremini piiranguid, mis sundisid meie naabrit Soomet külma sõja ajal Nõukogude Liidu ja Lääne vahel kõiel kõndima ning mõlemale pidevalt pettumust valmistama.

Soomlased kirjutavad sellest nüüd raamatuid, kuid Eesti NATO-ga liitumise ajal veel neid raamatuid nii palju ei olnud. Selgus meie positsioonis, meie kuulumises Euroopasse, muutub kõigile eestlastele üha ilmsemaks. Aga kas see mõjutab meie unistusi kuidagi teistmoodi, võrreldes näiteks Saksamaa kodanikega?

Ei, kindlasti mitte. Inimesed unistavad lihtsatest asjadest — sotsiaalkindlustusest, rahuldust pakkuvast elust, korralikust haridusest oma lastele ning meeldivatest ja taskukohastest elutingimustest.

Need asjad on Eestis sama head kui kõikjal Euroopas. Meie sissetulekute tase on mõistlik, elukallidus läheneb ELi keskmisele, kuid sedasama võib öelda ka palkade kohta. Oma kodu omanikud on eestlased märksa sagedamini kui sakslased ning esimese kinnisvara ostmine, isegi kui see ei ole nii lihtne kui 15 aastat tagasi, on endiselt jõukohane.

Meie haridusmudel on äärmiselt hea ja tagab sotsiaalse liikuvuse, kuna haridus on tasuta kuni kolmanda astmeni. Ja PISA testid näitavad, et hariduse keskmine kvaliteet on kõrge. Tõepoolest, Eestis ei ole maakoole või linnalähedasi koole, kus haridus oleks nii halb, et õpilased ei saavutaks ülikooli astumiseks vajalikku taset.

Endise Nõukogude bloki parim ülikool on Tartus, Eestis. Meie tervishoiusüsteemi rahastatakse nii, et vaesed inimesed ei pea kartma pankrotti, kui neil on vaja arsti juurde pöörduda. Nad ei ole sunnitud

---

kõigepealt ise maksma, et seejärel võib-olla mitu kuud hiljem hüvitist taotleda. Haiglad arveldavad otse Tervisekassaga.

Muidugi on meil näriv mure eakate hoolduse, arstiabi jätkusuutlikkuse pärast praegusel tasemel, vananevate õpetajate pärast ja nii edasi. Kuid oleks väga ebatavaline, kui mõningaid probleeme ei tekiks. Kõigil on muresid.

Ja noorte eestlaste või venekeelsete eestlaste unistused ei ole erinevad. Loomulikult mõjutavad seda nende vanavanemate hingest olevad armid, kuid vaatamata sellele, et Venemaa teeb nüüd Ukrainas seda, mida ta kunagi tegi Eestis — ja pealegi Nõukogude Liidu kontrolli all oleval Saksamaa territooriumil Teise maailmasõja ajal ja pärast seda –, ei ole see murdnud noorte eestlaste tahet saada tunnustatud vaba ja demokraatliku Euroopa kodanikena ning Eestit Euroopa riigina.

Paljud näevad erinevusi seal, kus neid tegelikult ei ole. Venekeelsed noored peavad segregatsiooni Eesti koolisüsteemis halvaks asjaks. Nad tahavad olla integreeritud alates esimesest koolipäevast. Nende vanavanemad nägid eesti keele õpetamises vene inimeste diskrimineerimist.

Noorte jaoks on minevik peamiselt midagi, mille üle nad vaidlevad — või keelduvad vaidlemast — pereüritustel. Ja nii väsitav on otsida ühiskonnas iga nurka, kus rahvuslik taust mõjutab või võib mõjutada seda, mida inimesed tunnevad ja mida nad peavad Eesti ühiskonna tugevateks ja nõrkadeks külgedeks.

Jah, on neid, kes tunnevad, et praegune ühiskondlik mudel ei aita neil oma unistusi saavutada. Ligikaudu 20 protsenti eestlastest hääletab paremäärmusliku EKRE poolt, sest nad tunnetavad kuidagi, et on viimase 30 aasta Eesti majandusedust ilma jäetud. Umbes 25 protsenti noortest meestest Eestis, nagu kõikjal Euroopas, kahtlevad praeguses soolise võrdõiguslikkuse peavoolu mõtteviisis. Paljud arvavad, et Soome ja Rootsi sotsiaalsed mudelid on eeskujulikud, kuid vähesed tahavad tasuda nende eest sellist maksumäära. Vähe on neid, kes seda seost märkavad.

Kokkuvõttes, me oleme samasugused nagu ülejäänud Euroopa. Me naudime seda, mida meie sotsiaalne turumajandus, EL, NATO julgeoleku vihmavari ja nii edasi meile annavad, ja me kipume unustama, et need on kõik tohutud saavutused. Kuid me ei mõista, kui habras see kõik on. Peaksime seda mõistma ja seda peaksid tegema ka kõik ELi kodanikud!

Kersti Kaljulaid

Eesti Vabariigi President 2016–2021

Eesti unistus

Järgmised viis tuhat aastat

Priit Hõbemägi

„Postimees“ peatoimetaja

Kõik muinasjutud algavad unistustest. Muinasjututegelasi viivad unistusteni nende soovid, ja meid samuti. Nii algab ka Eesti unistus kolmest soovist, mis on pärit justkui kuldkalakese muinasjutust: „Kui sul oleks kolm soovi, siis millised need oleksid?“

Need kolm küsimust esitati Friedrich Eberti Fondi poolt korraldatud uuringu „Eesti unistus“ käigus tuhandele Eesti elanikule. Aga enne vastuste tutvustamist tuleb lähemalt uurida, kes Eestis elavad ja mis mõjutab nende arusaamist Eesti unistusest. Sest kui vaadata kõigi vastajate vastuseid summeerituna, siis on asi üsna lihtne.

Esimene soov kolmest on vastaja ja tema lähedaste hea tervis. Teine soov on elada jõukalt ja mitte sente lugeda. Ja kolmas soov on elada isiklikus majas või korteris. Aga tegelikult pilt nii lihtne ei ole ja põhjused on ajaloolised.

Eestis elanikkond jaguneb kaheks rühmaks: eesti keelt kõnelevateks eestlastest enamuseks ning peamiselt vene keelt kõnelevateks muulaste vähemuseks. 2024. aastal elab Eestis ümardatuna 1 375 000 inimest. Statistikaameti andmetel on nendest 932 000 emakeelena eesti keelt

kõnelevad eestlased ja 442 700 muust rahvusest inimest ehk muulast, nende hulgas on suurim rühm venelased. Neid on kokku 269 200 ning lisaks on muulaste hulgas mitmeid teisi slaavi keeli kõnelevaid rahvaid — ukrainlasi, valgevenelasi jt. Selline rahvastiku proportsioon kujunes järkjärguliselt välja pärast Teist maailmasõda Nõukogude Liidu poolt peale surutud massilise immigratsiooni tulemusel. Enamus muulastest ongi pärast Teist maailmasõda Eestisse sisse rännanud vene keelt kõnelevad inimesed või nende järglased.

Enne teist maailmasõda, Eesti Vabariigi ajal (1920–1940) elas Eestis vaid veidi alla 4% vene keelt kõnelevat muulast. Pärast seda, kui Nõukogude Liit 1944. aastal taasokupeeris Eesti ja liitis selle vägivaldselt Nõukogude Liiduga algas ka ulatuslik venestamine. Uutesse, Moskva tellimusi täitvatesse tehastesse ja vabrikutesse toodi kõikjalt üle Venemaa ja Nõukogude Liidu kümneid tuhandeid vene keele kõnelejaid. Kohaliku elamispinna puudumisel ehitati nende jaoks linnadesse kiiruga uusi suuri elamurajoone, mis koosnesid robustse välimusega viie- ja

ühesakorruselistest paneelmajadest. Sellise rahvastikupoliitika tagajärjel on näiteks Eesti Vabariigi pealinnas Tallinnas ligikaudu pooled elanikud muulased, kes elavad oma linnajagudes, suhtlevad vene keeles ning kelle hulgast paljud pole viimase 30 iseseisvusaasta jooksul teinud pingutusi lõimuda. Veel hullem on olukord ida-Eestis, kus Venemaa piiri lähedal asuvas Narva linnas on alles jäänud ainult ligikaudu 5% eestlasi.

Kui tulla nüüd tagasi küsimuse juurde Eesti unistusest, siis saab selgeks, miks kõiguvad uuringus vastused samadele küsimustele seinast seina. Sest teatud küsimustele vastasid eestlased ja muulased väga erinevalt. On peaaegu võimatu rääkida ühtsest „Eesti unistusest“, selle asemel on olemas kahe erineva kogukonna unistused, mis vahel on üsna sarnased, kuid vahel väga erinevad. Kui aga vaadata kõigi vastajate koondvastuseid, siis tuleb kindlasti silmas pidada, et eestlaste arvamus moodustab sellest 70% ning muulaste arvamus 30%.

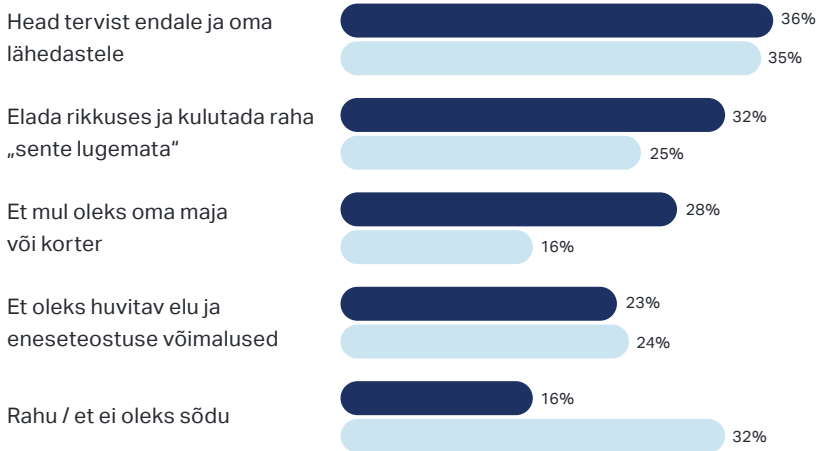
Tuleme tagasi kolme „muinasjutusoovi“ juurde. Kui vaadatagi kõigi küsitletute summeeritud üldvastust, siis peetakse

oluliseks oma elu huvitavalt elada ja ennast teostada, elada mõistusepärasel ühiskonnas, omada head töökohta jne.

Sisulised erinevused ilmnevad siis, kui vaatleme eestlaste ja muulaste vastuseid teineteisest eraldi. Mõlemale on omane kõige suurem soov soovida head tervist endale ja lähedastele — see on kõige olulisem soov 36% eestlastele ja samuti 35% muulastele. Eestlaste puhul on teisel kohal soov elada jõukalt ja omada piisavalt raha kulutamiseks, see on oluline 35% eestlastele. Kuid 32% venekeelseid peab tähtsusest teisel kohal olevaks hoopis rahu ja sõdade puudumist. Samas peab seda oluliseks vaid 16% eestlastest. Vastates küsimusele huvitava elu ja võimaluste omamise kohta ollakse taas enam-vähem ühel meelel — seda peab oluliseks 23% eestlastest ja 24% muulastest. Kuid oma maja või korteri omamist peab oluliseks vaid 16% muulastest (eestlaste jaoks oli see oluliselt kolmandal kohal). Eestlaste jaoks tekib pingerida tähtsuse järjekorras: tervis, jõukus, oma maja, huvitav elu, rahu. Muulaste jaoks aga: tervis, rahu, jõukus, huvitav elu.

Kui Teil oleks kolm soovi, siis mis need oleksid?

● Eestlane ● Muu

Siit hakkab välja joonistuma keeruline, vastuoluline ja samas inimlik pilt sellest, kuidas kaks kogukonda Eestis koos elavad. Paljudes asjades on inimlikud unistused ja lootused sarnased, nagu näiteks selles, et elus on olulisel ja tähtsal kohal perekond, sõbrad ja vaba aeg. Valdavalt muulastega asustatud Ida-Virumaal on religiooni (täpsemalt vene õigeusu) osa tähtsam (33%) kui kuskil mujal. Kuid tihtipeale on seisukohad kardinaalselt erinevad.

Eesti on väike riik, ainult 45 339 ruutkilomeetrit. Ida poole Eestit jääb Venemaa, mida eraldab Eestist suuremas osas Peipsi järv ja Narva jõgi. Lõuna

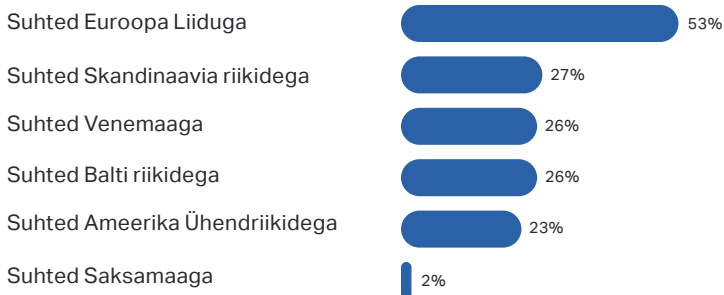
poole jääb Läti. Põhja poole, üle Soome lahe, Eesti kõige lähemast punktist ligikaudu 70 kilomeetri kaugusel asub Soome. Soomlased ja eestilased on sugulasrahvad, soomeugri rahvad, kes räägivad omavahel sarnaseid keeli. Alates ristiusu vastuvõtmisest XIII sajandil on Eestit valitsenud vallutanud ja valitsenud taanlased, sakslased, poolakad, venelased ja rootslased. Üle Eesti on käinud suured ja laastavad sõjad nagu näiteks Liivi sõda XVI sajandil ja Põhjasõda (1700–1721), mille tulemusele Eesti ala liideti Vene tsaaririigiga. Pärast Põhjasõda, nälga ja katku jäi Eesti aladele elama ainult ligikaudu 100 000 inimest.

Territooriumi väiksuse tõttu on läbisaamine naabritega Eestile eluliselt tähtis. Soomega ei ole Eestil kunagi olnud probleeme, ka Lätiga mitte. Kuid suhted Venemaaga on olnud erakordselt keerulised läbi sajandite. Eesti ala on olnud peaaegu tuhande aasta vältel olnud Venemaa pidevate kallaletungide ja röövimiste ohvriks.

Seepärast on puudutab küsimus „Milliste riikidega peetakse rahvusvahelisi suhteid kõige olulisemaks“ väga õrna kohta. Kui vaadata kõiki vastajaid koos, siis peetakse

üldiselt kõige olulisemaks suhteid Euroopa Liiduga (53%), seejärel Skandinaavia riikidega (27%), siis Venemaaga (26%). Järgnevad Balti riigid (26%) ja USA (23%). Kuid suur erinevus ilmneb eestlaste ja muulaste vastustes. Eestlaste jaoks on kõige olulisemad suhted Euroopa Liidu, Skandinaavia maade, Balti riikide (Läti ja Leedu) ja USAga. Ning alles siis tulevad suhted Venemaaga (11%), mida peetakse ligikaudu kolm korda vähem oluliseks kui suhteid USAga ja viis korda vähem oluliseks kui suhteid Euroopa Liiduga.

Milliste riikidega peetavaid rahvusvahelisi suhteid peate Eesti jaoks tulevikus kõige olulisemateks?

Hoopis teine pilt avaneb aga muulaste arvamuses. Kõige tähtsamaks peetakse suhteid Venemaaga (55%), siis Euroopa Liiduga (47%), järgnevad Balti riigid ja USA. Ning 10% neist peab oluliseks suhteid Hiinaga, samas kui eestlastest peab suhteid Hiinaga oluliseks vaid 3%.

Et pilti veelgi täiendada, tuleb märkida, et ajaloolistel põhjustel on Eesti idapoolseim piirkond, Ida-Virumaa asustatud peamiselt vene keelt kõnelevate muulastega. Selle põhjuseks on Nõukogude Liidus valitsenud venestamispoliitika, mis täitis tööstuspiirkondi Venemaalt toodud tööjõuga. Arvestades, et piirilinna Narvat

ja Venemaad ühendab üle Narva jõe ulatuv sild ning et Narvas asusid sinna juba tsaariajal ehitatud suure tööjõuvajadusega tekstiilitehased ehk manufaktuurid oli venestamine väga lihtne. Selle tõttu on mõistetav, et peamiselt venekeelse rahvastikuga asustatud Ida-Virumaal peab 48% elanikest kõige olulisemaks suhteid Venemaaga. Ida-Virumaa on pidevate Venemaa propagandaaktsioonide sihtmärk ning asub Venemaa propagandameedia käeulatuses. Eesti Vabariik oli sunnitud keelustama paljude Venemaa riiklike propagandakanalite edastamise Eesti territooriumil. Kuid Narvas on neid Vene saatjate läheduse tõttu võimalik vaadata isegi ilma televiisoriantennita. Ka Narva peamiselt muulastest koosnev kohalik omavalitsus erineb oma seisukohtadelt tihti radikaalselt Eesti üldistest omaks võetud seisukohtadest.

Nendest kildudest hakkab moodustuma tänase Eesti keeruline, mitmerahvuseline ja lapitekina kirju tegelikkus: massiivne venekeelne vähemus, mille sünnitajaks on pool sajandist kestnud nõukogude okupeesioon ja viimased kolmkümmend aastat aina edasi lükatud üleminek ühtsele eestikeelsele koolisüsteemile. Venekeelse koolisüsteemi kestmine kuni viimase ajani on sünnitanud Narvas ja ka Tallinnas vähelõimunud, eesti keelt halvasti või üldse mitte oskava venekeelse vähemuse, millele on omane Venemaal poole vaatamine. Nõukogude Liidu omaaegse migratsioonipoliitika tõttu on venekeelne vähemus kontsentreerunud Ida-Virumaale ning pealinna Tallinna elamurajooni Lasnamäele.

Kui Nõukogude Liidu lagunemisele hoogsalt kaasa aidanud Eesti 1988. aastal

suveräänsusdeklaratsiooni vastu võttis, siis oli see alles pika teekonna algus. Nagu ka Eesti iseseisvuse taastamine 1991. aastal. Riik tuli nullist üles ehitada ning arenenud lääneriikidele järele kiirustada. Eesti valis oma suunaks integreerumise Euroopasse. Eriliseks eeskujuks olid Eestile lähedal asuvad, rikkad ja demokraatlikud Skandinaavia heaoluriigid, keda eestlased kadestasid, kuid ka hingesugulust tundsid. Rootsi ja eriti Soome geograafiline lähedalolek tähendas ka pidevat võrdlemist naabritega, tungi elatustaset tõsta ja riigi toimimist edendada. Pikas perspektiivis oli see väga oluline motivaator. Ja edu tuli — tänasel päeval räägitakse Soome pealinnast Helsingist ja Eesti pealinnast Tallinnast kui kaksiklinnast. Kahe linna vahel liiguvad üle Soome lahe reisiparvlaevad mitukümmend kordi päevas ning aastas liigub ühelt kaldalt teisele miljoneid reisijaid. Eesti ja Soome on edukalt integreerunud Soome lahe majanduspiirkonnaks, koos üha laieneva turismi ja kaubandusega. Koos Eestist Läänelt Euroopasse ehitatava Rail Baltica kiirraudteega muutub Eesti Soome jaoks üha tähtsamaks kaubandus ja logistikapartneriks. Oma osa selles on ka sugulusrahvusel, sarnasel põhjamaisel mõtteviisil ja sarnasel keelel.

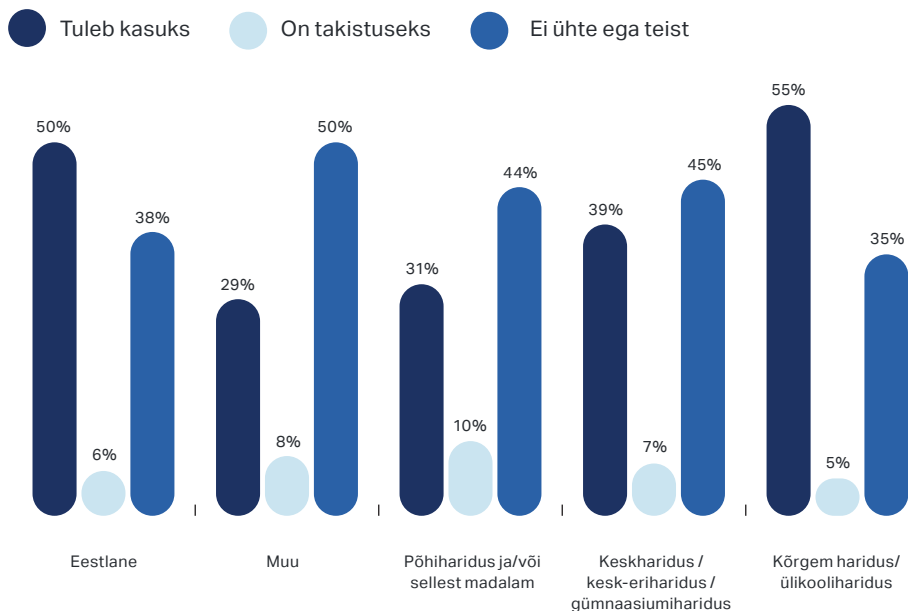
1991. aastal oma iseseisvuse taastanud Eesti Vabariigil olid selged strateegilised eesmärgid, mis olid nii poliitiliselt kui ka üldrahvalikult tunnustatud. Selleks oli majandusliku stabiilsuse ja sõjalise julgeoleku saavutamine. Majandusliku stabiilsuse saavutamiseks seadis Eesti eesmärgiks Euroopa Liidu liikmeks saamise, sõjalise julgeoleku kindlustamise teeks oli NATOga ühinemine. 2004. aastal, pärast kümneaastast ettevalmistusperioodi sai Eestist Euroopa Liiduga liige. Samal aastal

sai Eestist ka NATO liige. 2011. aastal ühines Eesti eurotsooniga ja Eesti krooni asemel võeti kasutusele euro.

Võiks arvata, et Euroopa Liidu ja NATO olulisuses Eesti elanike seas mingeid lahkkelisid ei tekita. Kuid see ei ole nii. Vastused küsimusele „Kas Eesti liikmelisus Euroopa Liidus on teie unistusi toetav või kahjulik asjaolu?“ näitavad seda

kujukalt. Veelaha jookseb jälle erinevate kogukondade vahel. Kui poolte eestlaste arvates (50%) on Euroopa Liidu liikmelisus unistuste täitumisele kasulik, siis ainult 29% muulastest peab seda positiivseks asjaoluks. 50% muulastest peab Euroopa Liidu liikmelisuse mõju unistuste täitumisele täiesti mitteoluliseks. Veel teravamalt ilmneb veelaha rahvusvaheliste organisatsioonide tähtsuse osas NATOsse

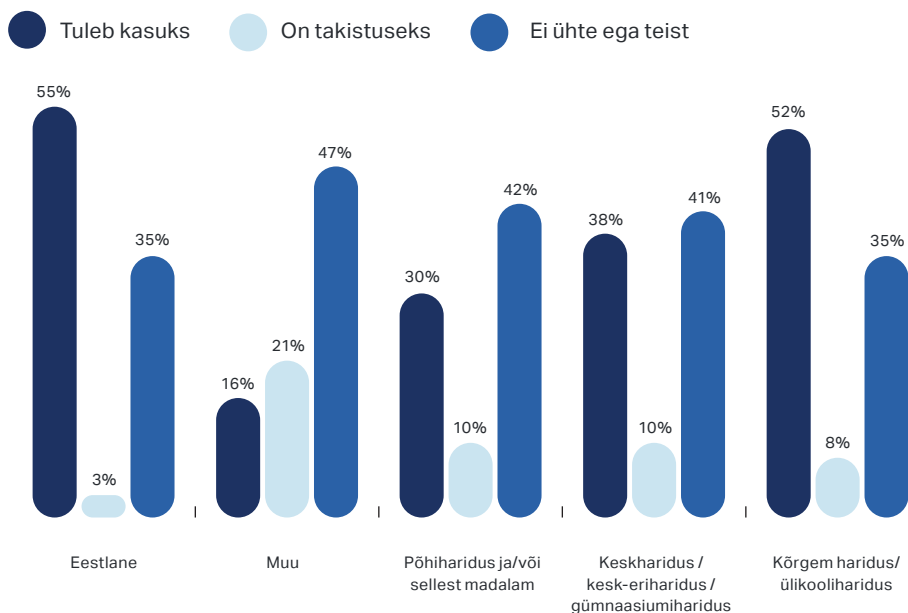
Kas Eesti kuulumine Euroopa Liitu tuleb Teie unistuste täitumisele kasuks või on takistuseks?

suhtumise puhul. 55% eestlastest peab Eesti NATO-liikmelisust oma unistuste täideviimisel positiivseks asjaoluks, kuid muulastest arvab seda vaid 16%. Ning koguni 21% muulastest on seisukohal, et Eesti NATO-liikmelisus töötab vastu

nende unistuste täitumisele. (Eestlastest arvab seda kõigest 3% vastajatest). Eestlaste ja muulaste suhtumine riigi julgeoleku tagavasse organisatsiooni on totaalselt erinev.

Kas Eesti kuulumine NATOsse tuleb Teie unistuste täitumisele kasuks või on takistuseks?

Kes vastutab unistuste elluviimise eest?

Individualistliku mõtteviisi ja luterliku töömoraaliga eestlaste jaoks on unistuse või õnne elluviijaks tema ise. „Tee tööd, siis tuleb ka armastus,“ armastatakse tsiteerida eesti rahvakirjaniku Anton Hansen-Tammsaare monumentaalset eepost „Tõde ja õigus“. See on neljaosaline eepiline romaan ühe perekonna loost olla maksku mis maksab oma maa ja kodutalu omanik, harida seda maad, koolitada oma lapsi ning saavutada kõik eesmärgid oma tööga, jõudu säästmata. Kuid venekeelsete muulaste mõtteviisi võib pigem nimetada kogukondlikuks, kus indiviidil on palju väiksem roll kui kogukonnal. Selle taustal kumab ajalooline Venemaa ühiskondlik olemisviis, vene õigeusk, aga samuti Nõukogude ühiskonna mõju. Indiviidi roll on seal väike, otsustusõigus on kogukonnal, kõige üle valitseb aga kõva käega juht. Ootus, et unistuste elluviimise eest vastutab keegi teine — riik või kogukond — on selle taustaga täiesti kooskõlas.

Püüame nüüd aru saada, kuidas on tekkinud olukord, kus Eestis ühes koos elavate eestlaste ja paljude muulaste maailmavaade olulistest küsimustes põhjalikult erineb. Möödunud sajandil kujunes viiekümne aasta jooksul Eestis välja kummaline vahekord kahe erineva rühma vahel. See on nagu kooseksisteerimine ühiskondlikul tasandil, kus kumbki pool teeb näo, nagu teist olemas ei olegi. Alati

külg külje kõrval, kuid mitte kunagi koos (nie zusammen). Grupi tasandil on suhted varjatult pingelised, kuid üksikisikute vahel, näiteks naabrite, töö- või õpingukaaslaste vahel normaalselt inimlikud. See omamoodi varjutants kestab niikaua, kuni eestlased ei ole veendunud vene kogukonna siiras soovis lõimuda ja vene kogukond loobub eestlasi umbusaldamast. Osa muulastest, kes peavad ennast piisavalt lõimunuks, aga küsib juba õigustatult, mitu korda nad siis peavad veel oma lojaalust tõestama, kui nad on seda juba selgelt väljendanud näiteks Eesti kodakondsuse omandamise ja eesti keele ära õppimisega. Vanema põlvkonna juures on veel märgata jälgi igatsusest kadunud Nõukogude Liidu järele, kus venekeelne „suur vend“ end kõikjal peremehena võis tunda, kuid Eesti ühiskonna vaikiv konsensus ütleb, et selle probleemi lahendab aeg.

Venemaa agressioon Ukrainas on lisanud sellele polüfooniale uusi helisid. Paljud muulased püüdsid alguses jääda Venemaa agressiooni osas erapooletuks, kuid avalik arvamus ei andnud selleks võimalust. Avalikkusele tuntud vene kogukonna liikmed, kes ei leidnud endas soovi või jõudu Venemaa agressiooni otsustavalt hukka mõista ähvardas avalik halvakspanu meedias. Juhtus, et muulaste erinevad põlvkonnad ei saanud enam perekondadeski omavahel arutada Venemaa

---

ja Ukraina teemat, sest see viis konfliktideni. Kümned tuhanded Eestisse saabunud Ukraina sõjapagulased ajasid samuti Eesti muulased ärevile. Kardeti, et ukrainlased haaravad endale töökohad, mis seni olid kuulunud venekeelsele vähemusele.

Teisest küljest mõjus Venemaa-Ukraina sõda aastakümnete jooksul Eesti ühiskonna poolt lahendamata jäänud ja stagneerunud rahvusküsimustele katalüsaatorina. Kõige olulisem neist oli nõukogude ajast alles jäänud paralleelse venekeelse koolisüsteemi lammutamine. Venekeelne koolisüsteem toitis aastakümneid venekeelset kogukonda vähem haritud ja vähem nõudlike inimestega, kes samas tundsid, et nad pole ühiskonna täisõiguslikud liikmed. Eesti keele napp või olematu oskus ei võimaldanud neil omandada paremat haridust ja kandideerida kõrgemapalgalistele töökohtadele. Vene koolide lõpetanud tajusid klaaslage ja selle lae moodustas nende endi vähene keeleoskus ja soovimatus lõimuda eesti ühiskonda.

Probleem oli Eesti ühiskonnas küll selgelt teadvustatud, kuid erinevatel põhjustel vältisid poliitilised parteid aastakümneid sellega tegelemist. See oli nagu omamoodi parafras kahe kogukonna kõrvuti eksisteerimisele — probleem on, see on teadvustatud, kuid keegi midagi

ette ei võta. Oma osa andis ka mõjukas venemeelne Keskerakond, mis võlgnes oma populaarsuse muulastele suunatud populistlikule poliitikale. Järjekindlalt nurjas Keskerakond katsed ühtsele eestikeelsele koolile üleminekuks ja nimetas venekeelse kooli kaotamist diskrimineerimiseks.

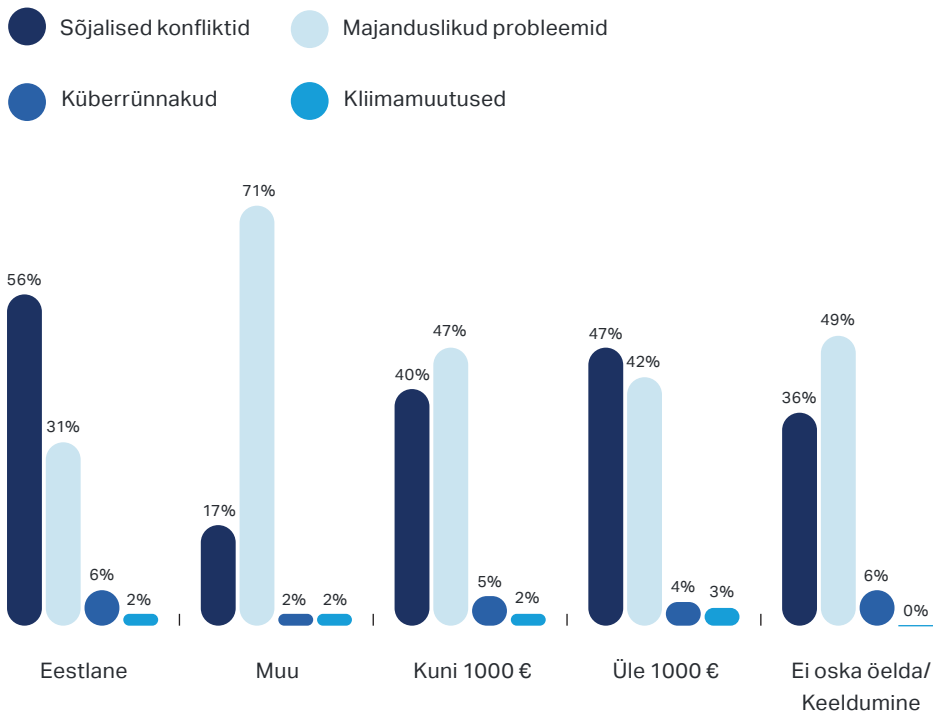
Ukraina sõda andis Eesti ühiskonnale äratundmise, et avanenud on uus võimalus rahvussuhteid korrastada. 2022. aastal, kümme kuud pärast Venemaa rünnakut Ukrainale võeti vastu eestikeelsele õppele ülemineku programm ning asuti seda ellu viima. Tundub, et ka vene kogukonnas on sündinud murrang. Seda näitab mõistmine, et oma lastele parema tuleviku kindlustamiseks on hädavajalik nad panna õppima eestikeelses kooli. Muudatus hoiakutes on aga olnud nii kiire ja üleminek nii hoogne, et ähvardab mõnes koolis jätta eestikeelsed lapsed klassis vähemusse, mis on omakorda toonud kaasa eesti vanemate murelikkuse.

Suhtumine julgeolekusse

Julgeolek on Eesti jaoks eksistentsiaalne küsimus. Kui Eesti ei suuda koos oma liitlastega oma julgeolekut tagada, siis kaob ka Eesti Vabariik. Peamise sõjalise ohu allikana näevad eestlased Venemaad. Küsimusele, mis on kõige suurem väline oht Eestile, vastas 56% eestlastest, et see on sõjaline konflikt. Ainus reaalne sõjaline oht Eestile lähtub Venemaalt. Kuid ainult 17% muulastest pidas sõjalist konflikti kõige suuremaks välisohuks.

Suurimaks väliseks ohuks pidas 71% muulastest hoopis majanduslikke olusid. Eestlastest arvas niimoodi 31%. Kui liita juurde veel küberrünnakute oht, siis peab 62% eestlastest suurimaks ohuks Eestile sõjalist ja hübriidkonflikti. On väga tähelepanuväärne, et peamiselt venekeelse elanikkonnaga Ida-Virumaal peab vaid 20% vastanutest sõjalist konflikti suurimaks ohuks, kuigi just nemad elavad Venemaa vahetus läheduses.

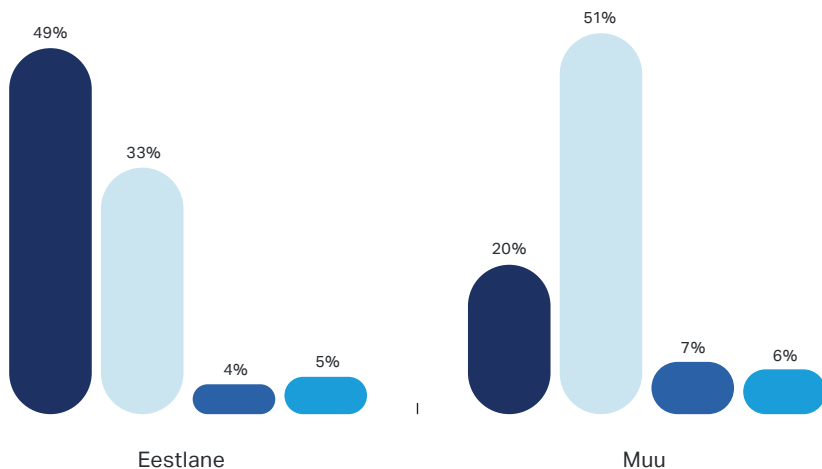
Mis on Teie arvates Eesti peamine välisoht?

Ka kõige suurima sisemise ohu osas valitsevad eestlaste ja muulaste seisukohtades suured käärid. 49% eestlastest peab suurimaks siseohuks poliitilist ebastabiilsust ja 33%

majanduslikku olukorda. Samas mitte-eestlastest peab vaid 20% poliitilist ebastabiilsust suurimaks ohuks, kuid 51% peab selleks majanduslikku olukorda.

Mis on Teie arvates Eesti peamine välisoht?

Need kaks küsimust näitavad olulisi erinevusi eestlaste ja muulaste erinevatest suhtumistest Eesti välisestesse ja sisemistesse ohtudesse. Eestlaste jaoks on tegu eksistentsiaalsete ohtudega, mis võivad ohustada Eesti vabariigi saatust, kuid muulaste jaoks on ohtude reas selgelt esiplaanil majanduslikud probleemid. Kas see demonstreerib nende nõrka huvi ja seotust sisepoliitikaga? Vähene huvi ilmse

välisohu allika vastu võib olla tingitud mitmetest argumentidest. Näiteks Ukraina sõja ajal tekkinud soov mitte avaldada arvamust Eesti jaoks tundlikul teemal, mitte minna konflikti Eesti ühiskonnas valitseva avaliku arvamusega, Venemaa propaganda poolt tehtud tulemuslik ajupesu või lootus, et asjad kuidagi lõpuks ikkagi laabuvad, tulgu mis tuleb.

Midagi pole muutunud

Ukraina sõda ja Venemaa jätkuvad ähvardused lähinaabrite vastu on oluliselt tõstnud ärevuse fooni Eestis. Põhjuseks on see, et Venemaa poolt korda saadetud sõjakuriteod ei ole Eestis lihtsalt üks teema paljude teiste seas. Eestlaste jaoks on tegu seni paranemata ajaloolise haavaga. Nõukogude Liidu poolt sooritatud metsikused 1940. aastal ja kommunistlike hävituspataljonide kuriteod Eestis ei ole inimeste mälust kustunud. Need meenuvad uuesti, kui räägitakse Venemaa kuritegudest Ukrainas. 1944. aastal jätkas Nõukogude Liit Eesti okupeerimist ning elanikkonna hävitamist. Kümned tuhanded eestlased saadeti põhjusega ja sunniviisiliselt Siberisse, kus paljud neist hukkusid ebainimlike tingimuste tõttu. Paljud eestlased mõisteti valekaebuste alusel süüdi ja nad hukati kommunistide poolt. Sellel järgnes pool sajandit elu okstraadi taga, kehvades olmetingimustes, ideoloogilise ajupesu ja kommunistlike

võimude jõhkra surve all. Vaevalt, et Eestis on mõni perekond Eestis, mille liikmed või sugulased poleks kommunistide kuritegude tõttu kannatanud. Sellised mälestused antakse perekonnas edasi järgmistele põlvkondadele.

Venemaa sõjakuriteod Ukrainas äratavad paljudes eestlastes mälupilte, mida nad on lugenud ajalooraamatutest või kuulnud perekonnaliikmetelt. Sama meele kannatasid või hukkusid tänaste eestlaste vanemad või vanavanemad 1940–50ndatel aastatel. Kui Venemaa peaks uuesti Eestit ründama, nagu on Moskvas korduvalt ähvardatud, siis pole kellelegi siin mingit illusiooni — kõik veretööd, mis toimusid Butšas, juhtuvad ka Eestis. Kurjategija käekiri ei ole muutunud. Eestlaste unistus — iseseisev demokraatlik riik on uuesti ohtu sattunud. See on endaga kaasa toonud otsustavuse ennast kaitsta.

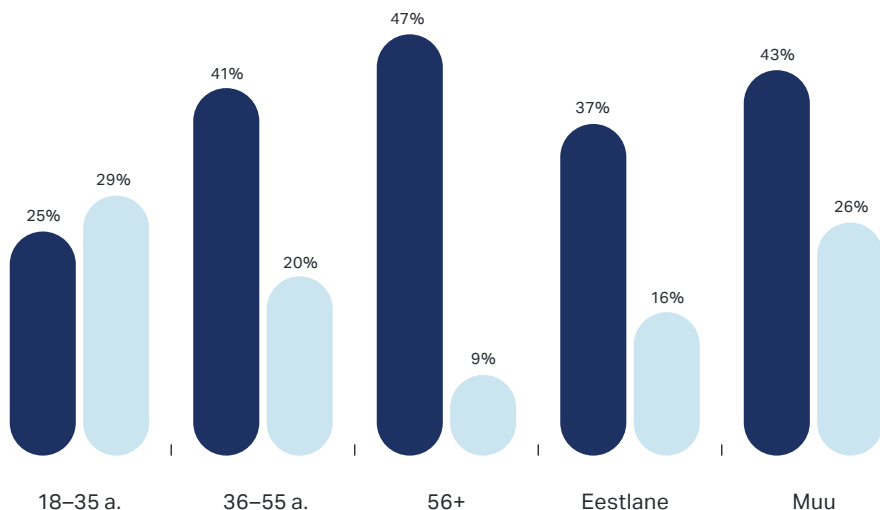
Kui õnn tuli õuele

Hoolimata keerulistest aegadest kinnitab 70% küsimusele vastanutest, et nad on kas õnnelikud või väga õnnelikud. 24% väidab, et nad ei ole õnnelikud. Kui vaatame eestlaste ja muulaste vastuste erinevusi, siis on näha, et üldjoontes on eestlastest vastajad oma eluga rohkem rahul kui muulased. See avaldub ka geograafilises plaanis, sest rohkem rahulolematust on peamiselt muulastega asustatud eesti idapoolsetel aladel. See puudutab ka õnnelikkuse

tajumist, üldist rahulolu oma eluga, rahulolu elustandardiga, rahulolu oma tervise seisukorraga, saavutustega elus. Nendes asjades on muulased ligikaudu kümne protsendi võrra vähem rahul kui eestlased. Kuid isiklike ja perekondlike suhete suhete sfääris eestlaste ja muulaste rahulolu peaaegu võrdsustub. Mõnevõrra väiksem on muulaste rahulolu üldise turvalisustunde ja kogukonda kuulumise osas.

Miks Te tahate, et Teie lapsed elaksid Eestis?

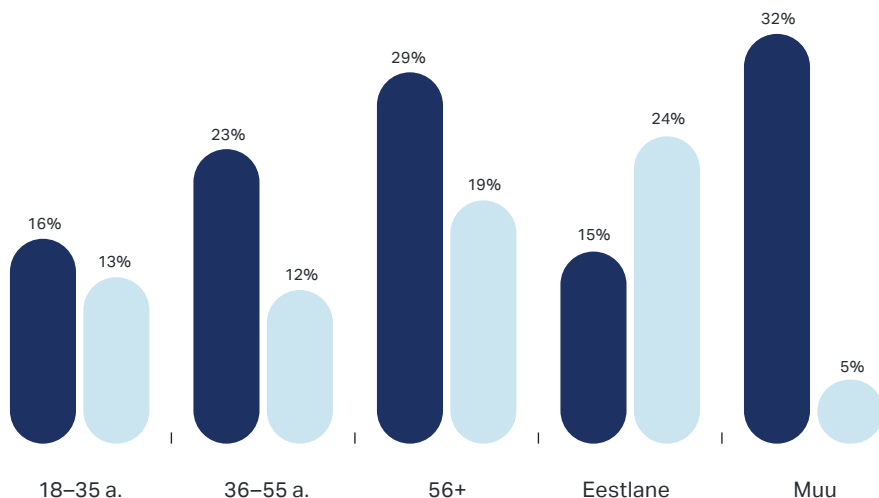
- Eesti on nende sünni- ja kodumaa
- Hea koht elamiseks, hea ühiskond, arengutase

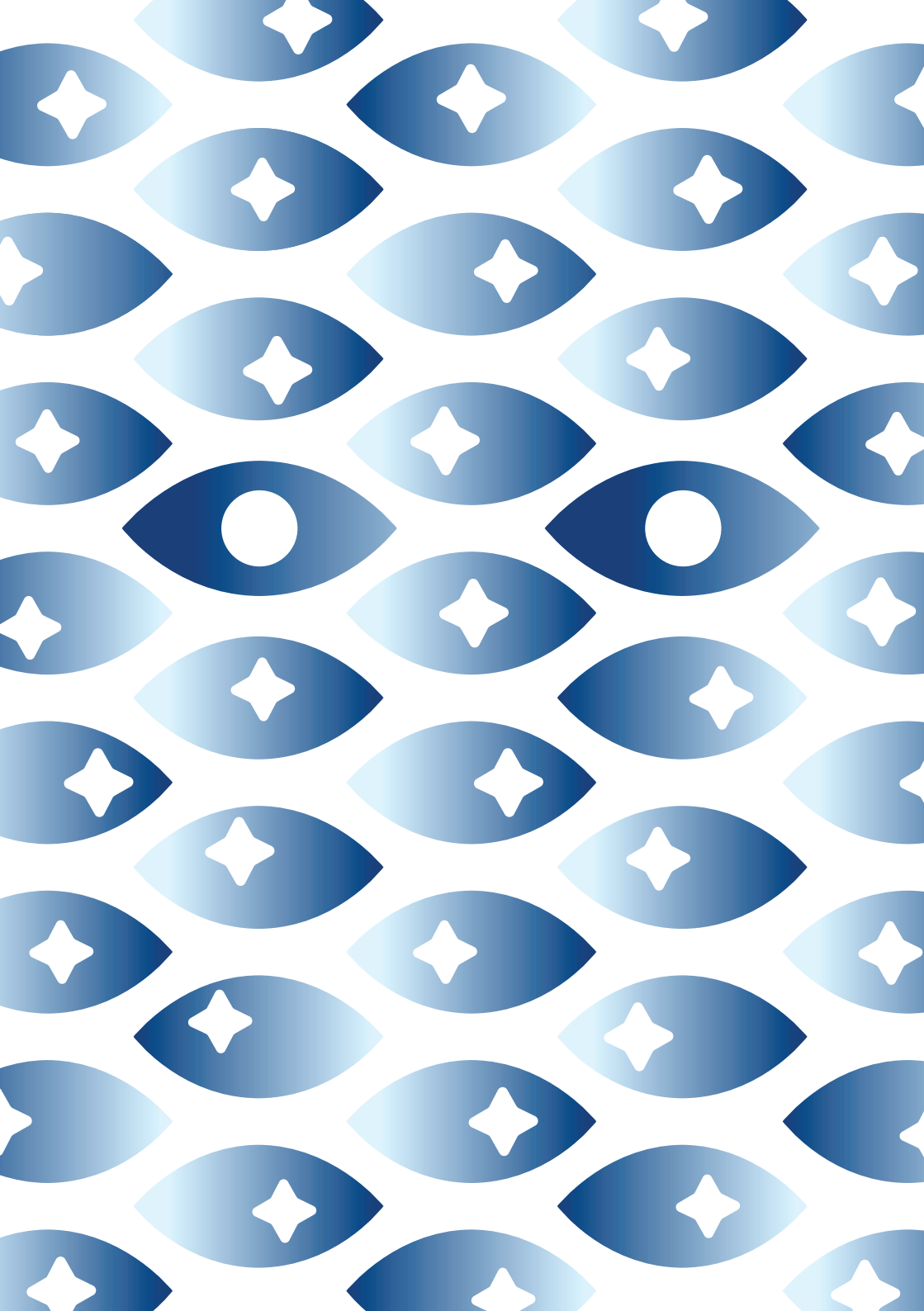
Miks Te tahate, et Teie lapsed ei elaks Eestis?

- Ma ei näe Eestis tulevikku / Eesti elu läheb allamäge
- Lapsed tahavad mujal elada / Las elavad seal, kus tahavad / Peab olema võimalus maailma näha

Küsimus rahulolust poliitilise süsteemiga vajab samuti konteksti. Eestlased jälgivad poliitikat ja valitsuse tegutsemist suure tähelepanuga ning on selle suhtes kriitiliselt meelestatud, soovides paremat, kokkuhoidlikumat ja tõhusamat valitsemist ja institutsioonide tegutsemist. Tõenäoliselt mõjutavad uuringu vastuseid ka praeguse Eesti Vabariigi valitsuse ees seisvad sise- ja välispoliitilised väljakutsed, riigieelarve puudujääk ja keeruline rahvusvaheline olukord. Muulased tunnevad Eesti poliitika vastu oluliselt väiksemat huvi ning sellel on spetsiifiline fookus, mis puudutab haridusküsimusi, konkreetsemalt üleminekut eestikeelsele õppele, muulaste ja riigi vahelist suhtlemist,

kodakondsusküsimusi ning suhteid Venemaaga. Niisiis peegeldavad vastused küsimusele „Kui rahul olete riigi poliitilise süsteemi ja valitsusega“ eestlaste ja muulaste puhul erinevaid huvisid ning neid ei saa omavahel kõrvutada. Üldine rahulolu riigi poliitilise süsteemi ja valitsusega on 20% ja 74% vastajatest on kas mõnevõrra või üsna rahulolematud. Eestlaste hulgas on rahulolu 23% ning mitte-eestlaste hulgas 12%. Mitte-eestlaste hulgas on rahulolematust 75%. Rahulolu oma tööga on eestlaste seas oodatult suurem kui muulaste hulgas, ning rahulolematust oma tööga on oodatavalt suurem muulaste kõrge kontsentratsiooniga piirkonnas. Kuid väga suuri erinevusi siiski ei ole.

Ka küsimuse „Kuidas te kirjeldaksite Eesti elanike praegust meeleolu?“ vastuseid vaadates tuleb silmas pidada, et vastused peegeldavad suure tõenäosusega eestlaste ja muulaste erinevaid suhtumisi, mis on eelmistest küsimustest ja vastustest juba kujukalt välja tulnud. Muulased on mõnevõrra pessimistlikumad parema tuleviku suhtes ning ebakindlust on nende hulgas rohkem. Võib olla üpris kindel, et kui eestlaste meeleolu langetab Ukraina sõda ja Eesti ees seisvad eksistentsiaalsed ohud, siis muulaste

hulgas on valdav mure venekeelse koolihariduse kadumise ja eestikeelse õppele ülemineku, isikliku toimetuleku ja kodakondsusküsimuste pärast.

Kokkuvõttes võib öelda, et rahulolu osas dramaatilisi erinevusi eestlaste ja muulaste vahel ei ole. Muulased on küll mõnevõrra rahulolematumad, kuid mis puudutab isiklike suhteid ja lähedustunnet, siis puhtinimlikul tasandil ollakse eestlastega võrdsel tasemel.

Unistused kui ellujäämise strateegia

Eestlase unistuse kohta on olemas üks tabav ütlus: eestlane tahab elada oma majas paksu metsa sees, mere kaldal ja kesklinnas — ja seda kõige ühel ja samal ajal. Raske on seda saavutada, kuid pingutada muidugi võib.

Eesti unistusest on keerulisem rääkida. Kahtlemata oli Eesti unistuse täitumine Eesti Vabariigi loomine 1920. aastal, pärast kaks aastat kestnud Vabadussõda, mida peeti kommunistliku Venemaaga. Eesti Vabariigi iseseisvus kestis 20 aastat, siis algas teine maailmasõda, mis tõi Eestile kõigepealt jõhkra Nõukogude okupatsiooni, aasta pärast natsi-Saksamaa okupatsiooni. Pärast Teise maailmasõja lõppu okupeeris Nõukogude Liit taas Eesti ja valitses seda kuni NSV Liidu kokkuvarisemiseni. 1991. aastal taasiseseisvunud Eesti suurim unistus oli saavutada rahvusvahelised majanduslikud ja julgeolekugarantiid, et

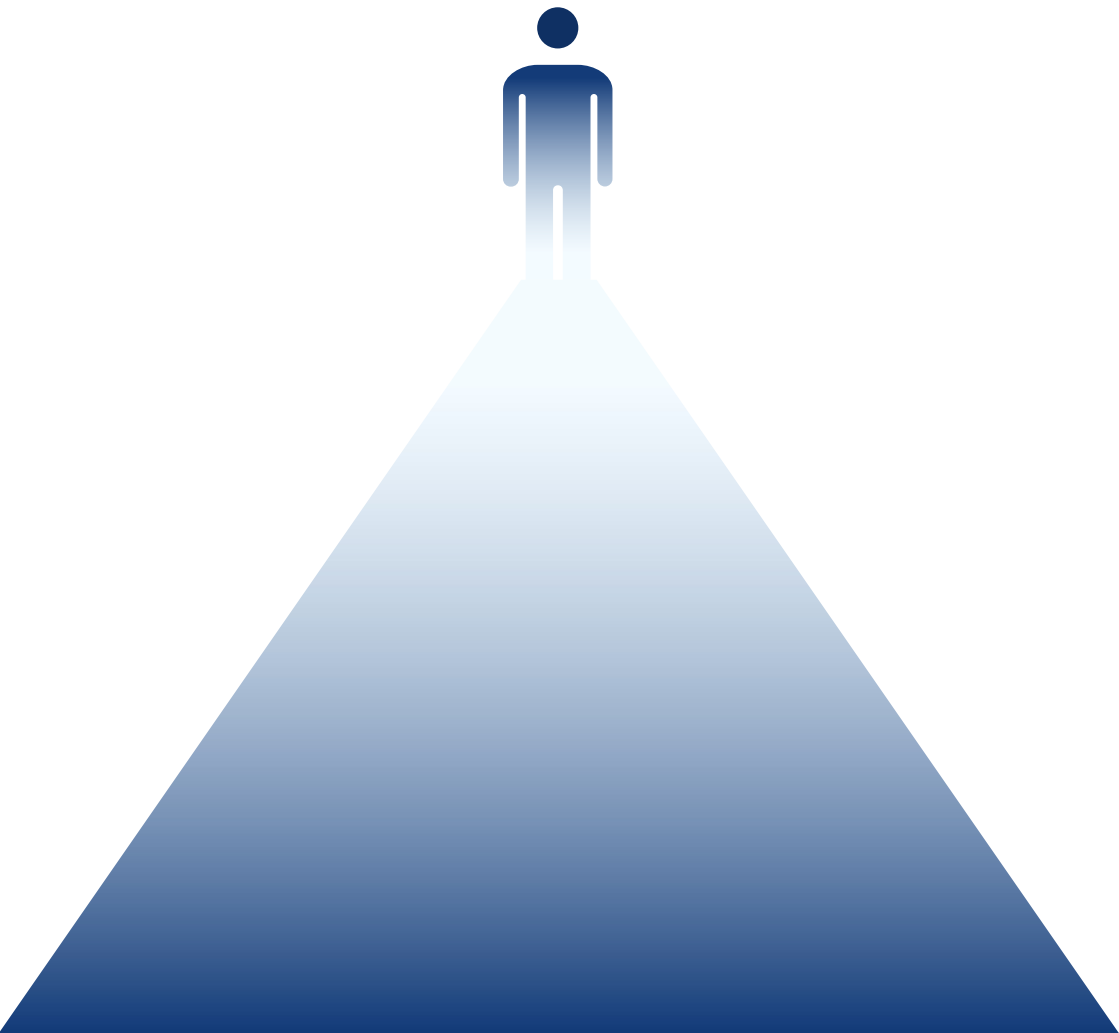
vältida üksijäämist, mis oli Eestile saanud saatuslikuks 1940. aastal. See oli kogu rahvast ühendav idee.

Unistuste ellu viimiseks on vaja pikaajalist vaadet. Unistused on tegelikult strateegilised eesmärgid, mille poole liikuda. Eestlaste pikaajalise strateegia võib sõnastada nii: oleme Eestis elanud juba 5000 aastat ja elame vähemalt 5000 aastat veel! See annab ellujäämiseks vajaliku „strateegilise sügavuse“, mis Eesti väikese territooriumi kiuste ulatub hoopis tuhandete aastate taha ja ette. Sellise enesekindlusega varustatuna vaatavad eestlased üsna julgelt tulevikku, sest ajalugu on näidanud, et rahvas on suutnud ennast koguda ka pärast valusaid kaotusi. Et turgutada langevat sündivust on kasutusele võetud mitmeid riiklike toetusi ja abinõusid, mis on Euroopas ühed heldemad ja suunatud nii emadele kui isadele.

Värske Eesti ühiskonna lõimumisuuringu andmetel ei ole muulaste kogukond ühtne, vaid jaguneb erinevateks rühmadeks. Kõige vanem muulaste grupp teeb minimaalselt pingutusi, et lõimuda ja eesti keelt õppida, ja selle olukorraga on Eesti avalikkus suures plaanis ka leppinud. Nooremate keskealiste ja keskealiste muulaste lõimumise strateegiad võivad olla erinevad: üha rohkem on neid, kes soovivad saada Eesti kodakondsust ning teevad selle saamise nimel pingutusi. Eesti kodakondsuse taotlejate hulk kasvab aasta-aastalt. Koos eestikeelsele õppele üleminekuga Eesti on järsult suurenenud nende venekeelsete vanemate hulk, kes soovivad oma lapsed panna õppima eesti koolidesse, et neile paremat tulevikku kindlustada. Tõsi, selle taga on ka põhjus, et eraldi seisnud venekeelne õpe lõpetatakse. Venekeelse õppega koolid olid nõukogude aja pärandina tänaseni eksisteerinud oasid, mis võimaldasid vältida Eesti riigiga tihedat suhtlemist. Tundub, et lõpuks ometi hakkab muulaste kogukonnas kinnistuma arusaamine, et lõimumine tasub end ära. Selle taustal on Venemaa kallaletung Ukrainale ja Venemaa maine hävimine Eestis ühiskonnas, mis paneb muulased selge valiku ette. Nende olukorra lakmuspaberiks on küsimus: „Kelle oma on Krimm?”

Muulastel ühtset pikaajalist Eesti-strateegiat ei ole. Kui vanem põlvkond vaatab veel Moskva poole, siis osa keskealisest põlvkonnast on langetanud otsuse lõimumiseks või on lõimunud omavahel, kogukondlikult venekeelses keskkonnas. Haritud noorem professionaalide põlvkond on pigem kosmopoliitne, liikudes vabalt eesti, vene ja ingliskeelses meediamailmas, ka nemad teevad otsuseid eestikeelse õppe kasuks. Kindlasti avaldab nendele valikutele mõju ka Venemaa sõda Ukrainas, mis tekitas lõhe venekeelsete eestimaalaste vanema ja noorema põlvkonna vahele. Laias laastus on muulastel Eestis kolm võimalikku tulevikustrateegiat — minna tagasi Venemaale, lõimuda Eestis või lahkuda mujale Euroopasse. Kuna Venemaale minna ei taheta ja Euroopasse keegi ei oota, siis ei jää muud üle, kui asuda lõimuma, sest ka Eesti ühiskond avaldab selleks tugevat survet. Oma osa sellest survest moodustab kaudselt ka tähelepanuväärne Ukraina sõjapõgenike hulk Eestis, kes on juba tõestanud oma soovi aktiivselt lõimuda. Arvestades avalikkuse poolehoidu ukraina põgenikele, võivad nad ohustada seni kohalikele venekeelsetele kuulunud töökohti erinevates sektorites.

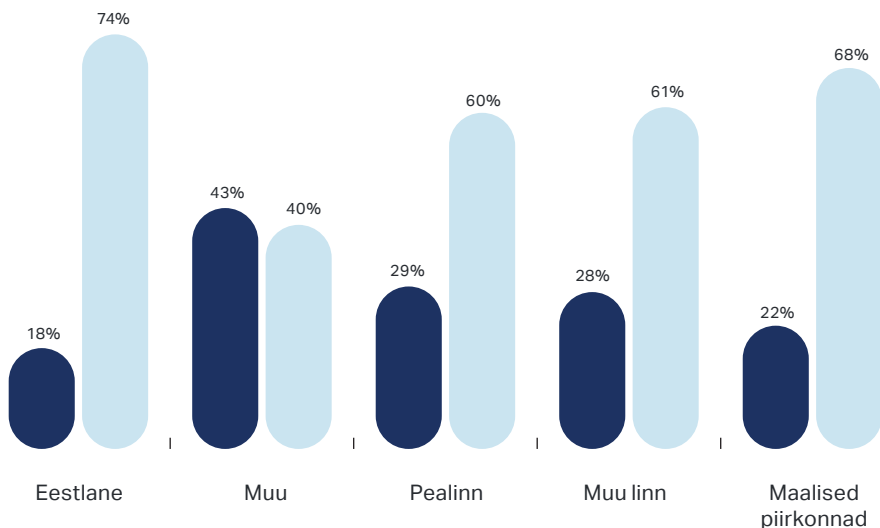
Vabadus või heaolu?

Kõige selgemalt väljenduvad erinevused eestlaste ja muulaste maailmade erinevuses vastustes küsimustele, milline peaks olema ideaalne Eesti. Küsimusele „Mis on tähtsam, kas vabadus või materiaalne heaolu?“ vastas 90% eestlastest, et vabadus ja 7% vastas et materiaalne heaolu. Muulastest pidas materiaalsel heaolu primaarseks 21% ning vabadust hindas ülimaks 60%. Suhtumine vabadusse kui ülimasse eesmärki erines koguni 30% võrra.

Tähelepanuväärne on suhtumine riigi ja valitsemise mudelisse autoritaarsuse ja poliitiliste vabaduste ning demokraatia teljel. 74% eestlastest vastas, et poliitilistest vabadustest ja demokraatiast ei tohi kunagi loobuda, kuid mitte-eestlastest arvab nii vaid 40% — peaaegu poole vähem. Vaid 18% eestlastest arvab, et riik vajab kõvakäelist juhti, kes paneb korra maksma ja kannab inimeste eest hoolt. Mitte eestlastest ihaldab kõva käega juhti aga koguni 43%.

Kumb riigi struktuuri ja valitsemise mudel on Teie arvates Eesti jaoks parem?

- Riik vajab tugevat võimuliidrit, kes suudab riigis korda hoida ja rahva eest hoolitseda
- Poliitilised vabadused ja demokraatia on need, millest riik ei tohi kunagi loobuda

---

Samasugused erinevused valitsevad seisukohtades, millise suuna peaks Eesti valima edasise poliitilise, majandusliku ja sotsiaalse arengu teel. 45% eestlastest arvab, et tuleb tugevdada ja süvendada suhteid Euroopa Liiduga ja ainult 3% toetab sidemete tugevdamist Venemaaga. Mitte-eestlastest toetab 22% sidemete tugevdamist Venemaaga, isegi kui see tooks kaasa sidemete nõrgenemise Euroopa Liidu ja teiste riikidega. Eriti paistab see silma ka peamiselt mitte-eestlastega asustatud Ida-Eestis.

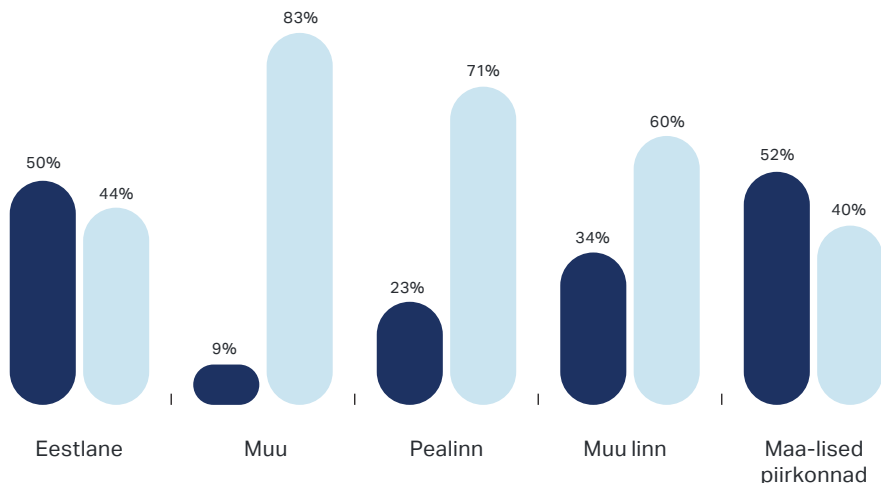
Muulaste hulgas kiidab Eesti riigi praeguse kursi heaks vaid 10% ning 70% arvab, et kurss on vale. Eestlaste hulgas kiidab kursi heaks 35% ja 46% peab seda valeks.

Milline on eestlaste ja muulaste ideaalsed Eestid? Vaatame vastuseid küsimusele „Kas Eesti peaks olema nii puhtalt rahvuslik kui võimalik, kus eesti keel ja kultuur domineerivad kõikjal või paljurahvuseline, kus teised keeled ja kultuurid arenevad ja kooseksisteerivad koos Eesti keele ja kultuuriga“. 50% eestlastest toetab puhtalt rahvuslikku ideaalse Eesti ideed ja 44% paljurahvuselise Eesti ideed; madalama sissetulekuga ja maapiirkondades elavad inimesed näitavad rahvusriigi ideele veelgi suuremat toetust. Muulastest toetab aga 83% paljurahvuselise Eesti ideed ja vaid 9% toetab rahvusriigi ideed.

Eesti Vabariigi põhiseaduse kommenteeritud väljaanne ütleb aga selgelt et Eesti Vabariigi põhiseaduse § 1 väljendab riigisuveräänsuse, rahvasuveräänsuse, rahvusriigi, demokraatia ja vabariikluse põhimõtteid.

Milline peaks Teie arvates olema ideaalne Eesti, kas ...?

- Puhtalt rahvuslik (võimalikult rahvuslik) — st. Eesti keel ja kultuur domineerivad kõikjal, kõikides valdkondades
- Rahvusvaheline — st. ka teised keeled ja kultuurid eksisteerivad ja arenevad Eesti keele ja kultuuri kõrval

Ootuste juhtimine

Võibolla tahtmatult, aga siiski veenvalt on käesolev uuring toonud välja selle, et Eesti unistust uurides tegeleti hoopis eestlaste ja muulaste unistuste väljaselgitamisega. Nende vahel valitseb ajaloolistel põhjustel tubli annus umbusku, neil võivad olla ajaloolistest, ideoloogilistest või muudest põhjustest tingituna teistsugused eesmärgid või ideaalid. Kaks kogukonda on seni Eestis mänginud omamoodi

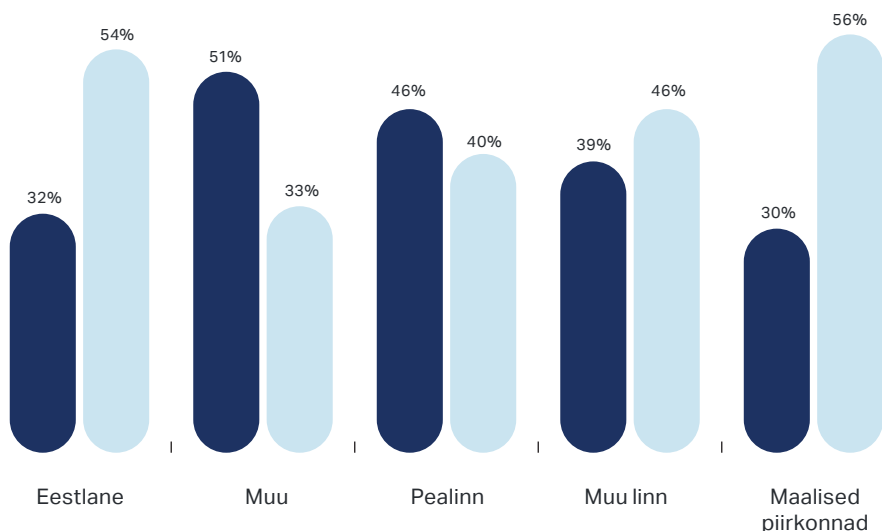
varjuteatrit — elanud omaette, tehes nägu, et teist nagu ei olegi olemas. Muulastel oli venekeelne kooliõpe, meedia, teater, kultuurikeskkond, oma osa tööturust. See kõik toimis nagu suletud süsteem ja sel oli vähe kokkupuutumist eestlaste maailmaga.

Venemaa kallaletung Ukrainale 2022. aastal muutis sellise paralleelmaailma eksisteerimise võimatuks. Küsimusele

Millises ühiskonnas eelistaksite elada?

- Sellises, kus valitseb sotsiaalne võrdsus
- Sellises, kus isikuvabadused on olulisemad

„Kelle oma on Krimm?“ ei ole tänases Eestis võimalik vastata ebamääraselt või kõrvalepõiklevalt. Eesti ühiskond on võtnud otsustavalt käsile venekeelse koolisüsteemi likvideerimise, mis seni tootis kehvemini haritud ja lõimumisest mitte huvitatud venekeelseid noori. Üleminek eestikeelsele õppele on kindlasti seotud paljude praktiliste väljakutsetega. Kuid see on hädavajalik samm selles suunas, et

muulastest noored võtaksid omaks eesti keele ja eesti kultuuri. Ja kui aastate aasta pärast esitatakse Eesti elanikele taas küsimus nende unistuste kohta, siis võiks tõepoolest öelda, et Eesti unistus on kõigi eestlaste unistus.

Uuringu ülesehitus

Uuringu tehnilised näitajad

Rahvastik: Eesti elanikkond vanuses 18–74 aastat. 01.01.2023. aasta Statistikaameti andmetel oli Eestis 970218 elanikku vanuses 18–74 aastat. Uuring viidi läbi üle Eesti.

Valimi suurus: Uuringu valimi suurus moodustas 1002 vastajat.

Valimi moodustamise meetodid: Andmete kogumine viidi läbi veebiküsitlusena, kasutades Turu-uuringute AS-i veebipaneeli. Pärast küsitluse lõpetamist võrreldi vastajate jaotust soo, vanuserühma, rahvuse ja piirkonna alusel ning kaaluti andmeid. Uuringu tulemuste töötlemiseks kasutati andmetötluspaketti SPSS for Windows 29.0.

Uuringu läbiviimise aeg: Käesoleva uuringu andmed koguti 20.–28. märtsil 2024.

Tänuavaldused

Selle väljaande koostamise ja läbiviimise põnevas protsessis osalesid paljud kolleegid ja institutsioonid. Täname oma partnerit, uuringufirmat Turu-uuringute AS-i, eelkõige Irina Strapatšuki ja Tõnis Stambergi, kes viisid meie nimel läbi avaliku arvamuse küsitluse ja konsulteerisid paljude sellega seotud küsimustega.

Eriline tänu Edgars Zvirgzdiņšile ja Ainis Perminsile disainistuudiost Associates, Partners et Sons, kes disainisid kõik graafikud ja visuaalid ning väljaande kujunduse..

Lõpetuseks suur tänu Ludwig Listile (FES Austria) ja Imke Gellermannile (FESi peakorter Berliinis), kes aitasid kaasa heade arutelude ja sujuva protsessi loomisele.

Projekti ja trükise koordinaator kõigis kolmes Balti riigis:
Kristis Šukevičs (FES Lāti).

Leedu eest vastutas Jolanta Steikūnaitė–Babarské (FES Leedu).

Toms Zariņš ja Kristis Šukevičs vastutasid Lāti eest (FES Latvia).

Eesti osa eest vastutasid Ülle Kesküla, Toms Zariņš ja Kristis Šukevičs (FES Eesti ja Lāti).

